

MEDZINÁRODNÉ PRÁVNE PORIADKY PRE PREPRAVU NEBEZPEČNÝCH VECÍ

Matej Babin¹

Kľúčové slová: medzinárodné právne poriadky, preprava, nebezpečné veci, predpisy

OSN/ ECOSOC – oranžová kniha

Odporúčania OSN pre prepravu nebezpečných vecí tzv. oranžová kniha - UN Recommendations on the Transport of Dangerous Goods (Orange book). „Oranžová kniha“ v júni 2011 vyšla už vo svojom 17tom prepracovanom vydaní vo dvoch zväzkoch (Modelové predpisy a Manuály pre testovacie kritériá). Vychádza pod hlavičkou OSN pričom na jej vzniku sa podieľa globálna Ekonomická a sociálna rada. Výbor expertov pre prepravu nebezpečných vecí.

Odporúčania boli publikované po prvý krát v roku 1956, vplyvom technicko-technologického rozvoja spoločnosti sú neustále dopĺňané a vylepšované. Od roku 1997 sú prezentované pod hlavičkou „modelových smerníc pre prepravu nebezpečných vecí“. Majú za cieľ poskytovať návody pre všetky druhy dopravy a všetky stupne riadenia a rozhodovania v odbore dopravy. Zastrešujú najmä oblasti klasifikácie nebezpečných vecí, používania, overovanie, schvaľovanie balení a nádrží, ako aj prepravné procesy ako sú správne a presné označovanie, polepovanie ako aj vedenie a zaznamenávanie do príslušnej dokumentácie. Všetky tieto činnosti majú predchádzať poškodeniu, zničeniu, devastovaniu či inému poškodeniu životného prostredia, dopravných prostriedkov ako aj ľudských sídiel a samozrejme samotných občanov. Pričom v 16tom prepracovanom vydaní sú už zapracované aj možnosti využitia metód prenosovej techniky pri využití na prenos elektronických dát z prepravovaných nákladov. (Samostatne vydané 5te prepracované vydanie obsahuje manuál testov a kritérií stanovovania rizika bezpečnosti prepravy).

---

¹ Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, matej.babin@fpedas.uniza.sk

Organizácia spojených národov – fialová kniha

Globálny harmonizovaný systém klasifikácie a označovania chemikálii - Globally Harmonized System of Classification and Labelling of Chemicals (GHS) (štvrté prepracované vydanie – jún 2011). Ďalšia publikácia vydávaná pod hlavičkou OSN tento krát pre územie Európskych krajín, ktorá je produktom organizácie Ekonomickej komisie pre Európu pri OSN (UNECE). Systém GHS vznikol na základe spolupráce ILO a OECD na základe mandátu z Konferencie OSN pre životné prostredie a rozvoj (UNCED) konanej v Rio de Janeiro v roku 1992. Tu sa prijal záver, že je potrebné prehodnotiť stav globalizácie trhov a nejednotnosť právnych predpisov pre nebezpečné veci, čo značne bránilo voľnému obchodu. Najväčšou prekážkou bola prílišná diferenciácia právnych noriem jednotlivých krajín, čo bránilo dodávateľom lepšie sa uplatňovať na cudzích trhoch. Preto sa pristúpilo k zjednoteniu klasifikácie, označovania a zjednoteniu výstražných symbolov, piktogramov a varovaní na etiketách produktov. V tomto období platné DSD/ DPD bude nahradené GHS resp. Európskou verziou GHS - CLP. Ku dňu 31.12.2008 v zborníku EÚ bolo uverejnené oficiálne nariadenie CLP (nariadenie č. 1272/2008 ES o klasifikácii, označovaní a balení látok). K tomu je potrebné prepracovať SDS – safety data sheets (karty bezpečnostných údajov). SDS musí byť vypracovaná v štátnom jazyku krajiny na trh, ktorej sa produkt umiestňuje. SDS zaisťuje prenos bezpečnostných údajov a relevantných správ v smere toku dodávateľského reťazca o klasifikovaných látkach a zmesiach. SDS obsahuje tieto požadované informácie:

1. identifikácia látky / zmesi a spoločnosti / podniku;
2. identifikácia nebezpečenstiev;
3. zloženie/informácie o zložkách;
4. opatrenia prvej pomoci;
5. protipožiarne opatrenia;
6. opatrenia pri náhodnom úniku;
7. zaobchádzanie a skladovanie;
8. kontroly expozície/osobná ochrana;
9. fyzikálne a chemické vlastnosti;
10. stabilita a reaktivita;
11. toxikologické informácie;
12. ekologické informácie;
13. podmienky zneškodňovania;
- 14. informácie o doprave;**

15. regulačné informácie;

16. ďalšie informácie.

Pričom prílohou SDS je expozičný scenár, ktorý vlastne popisuje:

- súbor prevádzkových podmienok a opatrení manažmentu rizík, ktoré charakterizujú, výrobné postupy danej látky alebo použitie počas svojho životného cyklu. Výrobca alebo dovozca môže kontrolovať, alebo odporúčať následným užívateľom pomocou kontrolných mechanizmov expozíciu ľudí alebo životného prostredia. Dané expozičné scenáre umožňujú pokrývať jeden konkrétny proces alebo použitie v prípade niekoľkých procesov alebo použití.

Tento proces stále prebieha a predpokladané završenie preklasifikovania a preznačenia produktov charakteru nebezpečných vecí sa predpokladá do júna 2015* s viacerými postupnými míľnikmi. Míľniky musia naplňať najmä podniky zaoberajúce sa výrobou nebezpečných vecí a regionálna vládna moc (príslušné produkčné množstvá za rok). Odporúčania budú využívané od pracovísk v priemysle až po bežných spotrebiteľov. Daná publikácia ozrejmuje spôsob novej klasifikácie, označovania a polepovania novými piktogramami, symbolmi ako aj kódmi nebezpečnosti. Pričom pred pripravuje pozíciu pre nové karty bezpečnostných údajov. Tento proces po ukončení by mal byť nie len pre užívateľov zrozumiteľnejší jednotný, jednoduchší a praktickejší, ale aj pre producentov, ktorým by tieto opatrenia mali znížiť výrobné náklady na obaly a označenia. Na proti tomu stoja vynútené náklady na personálne zabezpečenie (školenia, vybavenie školiacich priestorov, inovácia technického vybavenia, externé poradenské služby ako aj zmeny v BOZP na pracovisku – preškolenie zamestnancov, zmeny označení a štítkov, čo zahŕňa prípravu a aj realizáciu). (Bližšie info <http://www.osha.gov/dsg/hazcom/ghs.html>)

*Poznámka k termínu – Do 1. 12.2010 sa klasifikovali, označovali a balili podľa smernice 67/548/EHS, zmesi do 1.6.2015 podľa smernice 1999/45/ES, pričom týmto termínom prestávajú platiť obe smernice 67/548/EHS aj 1999/45/ES.

Biela a Zelené knihy Európskej komisie

V poslednom období tieto základné knihy s priamym zameraním na nebezpečné veci neboli publikované. Najdôležitejšie biele knihy preto aj naďalej ostávajú:

- Biela kniha o stratégii pre budúcu politiku v oblasti chemikálií (2001)
- Biela kniha: Európska dopravná politika do roku 2010: čas na rozhodnutie (2001)
- Biela kniha – Plán jednotného európskeho dopravného priestoru – Vytvorenie konkurencieschopného dopravného systému efektívne využívajúceho zdroje (2011):

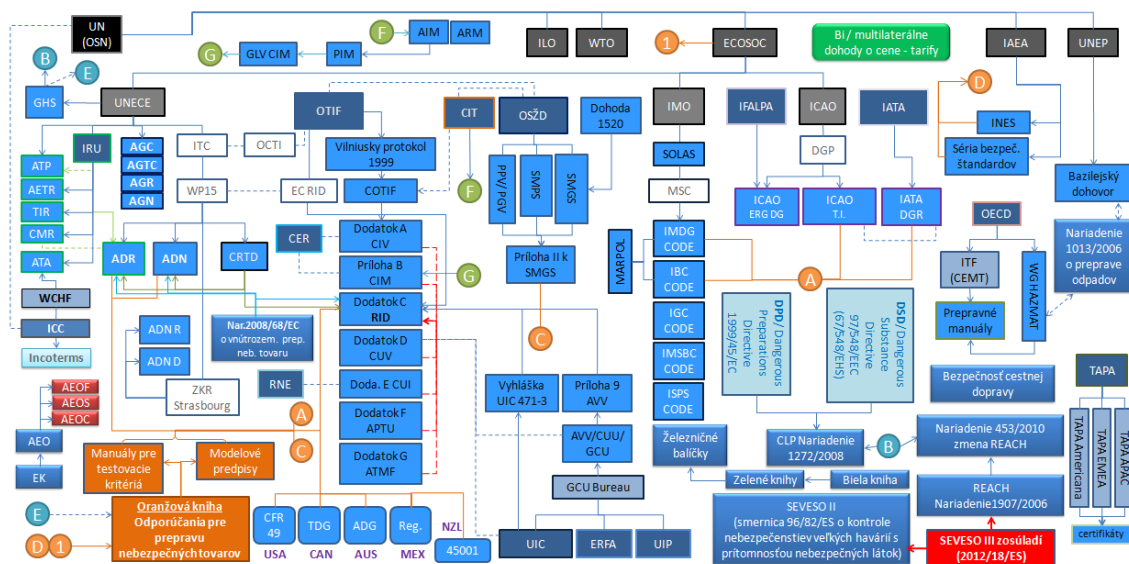
Kapitola 1.4 Konať v prospech bezpečnosti dopravy: záchrany tisícky životov, bod 20
Preprava nebezpečných nákladov – Zjednodušenie pravidiel pre intermodálne prepravy
nebezpečných nákladov ako aj interoperabilitu medzi jednotlivými druhmi dopravy.

- Zelená kniha – TEN – T: Preskúmanie politiky – Na ceste k lepšie integrovanej transeurópskej dopravnej sieti v záujme spoločnej dopravnej politiky (2009)
- Zelená kniha o satelitných navigačných aplikáciách (2009)

UNECE - Pracovná skupina 15

OSN má výrazné a nezastupiteľné postavenie v riešení globálnych problémov ako aj kompetencie a nástroje na zjednocovanie pravidiel a tak výrazne ovplyvňuje megatrend globalizácie. Pre riešenie ekonomických a podporu rozvoja sociálnych, kultúrnych a zdravotníckych má zriadenú Ekonomickú a sociálnu radu OSN (ECOSOC). V rámci tejto organizácie funguje 5 regionálnych komisií. Jednou z nich je aj Európska hospodárska komisia (ECE...UNECE). UNECE má výrazné postavenie pri formovaní Európy ako takej. Zastrešuje najdôležitejšie dohody pre dopravnú integráciu Európy (AGC, AGTC, AGR, AGN). Pod touto hlavičkou funguje aj International road transport union (IRU), ktorá reguluje interoperabilitu cestnej siete, ako aj všeobecné zásady pre prevádzku dohodami ako napr. ATP, AETR, TIR či CMR alebo aj karnet ATA v spolupráci so Svetovou komorovou federáciou (WCHF), ktorú zastrešuje Medzinárodná obchodná komora (ICC), ktorá vydáva dodacie doložky Incoterms. Okrem tejto agendy UNECE má zriadenú komisiu pre medzinárodnú vnútrozemskú dopravu (ITC - Inland transport committee), ktorá zastrešuje pracovnú skupinu číslo 15 (WP15), ktorá na základe spolupráce expertov pre prepravy nebezpečných vecí na globálnej úrovni pod ECOSOC, zapracúva kontinentálne zmeny do dohôd ADR a ADN. WP15 úzko spolupracuje s expertnou komisiou na úrovni OCTI (Central Office for International Railway Transport – Centrálna kancelária pre medzinárodnú železničnú dopravu, zriadená pod OTIF). Táto expertná komisia sa podieľa na zmenách v RID. V posledných rokoch ide najmä o otázky zblížovania a zjednocovania ADR a RID. Výsledkom spoločných rokovaní a tlakov previazanosti logistických reťazcov vznikol tzv. CRTD čo je vlastne Convention on Civil Liability for Damage Cause during Carriage of Dangerous Goods by Road, Rail and Inland Navigation Vessels teda Dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené pri preprave vo všetkých troch spomínaných odboroch.

Pre vnútrozemské vodné cesty sa upravujú podmienky prepravy nebezpečných vecí v zásade pomocou ADN, ku ktorým sa vyjadruje aj ZKR, čo je vlastne Centrálna komisia pre lodnú plavbu po Rýne so sídlom v Štrasburgu. Táto komisia reguluje a špeciálne upravuje podmienky plavby najmä po Rýne a Dunaji pre rýchlejšie a bezpečnejšie prepravy. Pravidlá sú uverejnené pod skratkou ADN R. Naproti tomu v cestnej doprave jestvuje len jeden záväzný dohovor a tým je ADR. Tu je situácia mierne odlišná. Nakoľko okrem už spomínaných ITC a WP 15 sa podieľa na regulácii aj IRU v spolupráci s ITF (predtým CEMT, ktoré sú súčasťou OECD) International transport forum. IRU zastrešuje CMR (dohoda o prepravnej zmluve v medzinárodnej cestnej doprave), ktorá sa samozrejme odvoláva na ADR. ITF vydávajú list (zoznam) nebezpečných odpadov ako aj prepravné manuály.

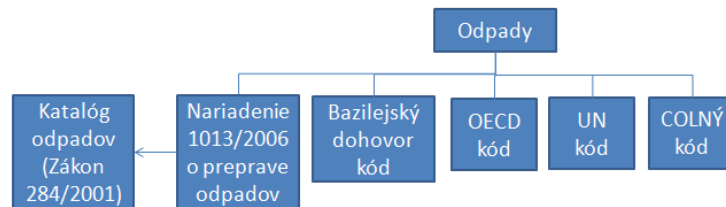

Obrázok 1 Schéma štruktúry prepojenia právnych poriadkov v globálnom kontexte
Zdroj: autor

Odpady a rádioaktívny materiál

Odpady predstavujú najväčší potenciál vstupnej suroviny pre výrobu (tzv. druhotné materiály). Nakoľko odpady predstavujú najheterogénnejšiu skupinu z pomedzi komodít, aj problematika kategorizácie a prepravy odpadov sa predstavuje oblasť záujmu viacerých dokumentov a organizácií. Najdôležitejším materiálom v tomto prípade je Bazilejský dohovor o nebezpečných odpadoch, ktorý má pod svojou gesciou OSN resp. Program organizácie spojených národov pre životné prostredie (UNEP – United nations environmenta programme). UNEP zastrešuje nie len Bazilejský dohovor, ale aj Rotterdamský dohovor o medzinárodnom obchode s nebezpečnými chemickými látkami a Štokholmský dohovor o perzistentných organických látkach. Okrem samotných dohovorov UNEP vydáva aj príručky pre uľahčenie

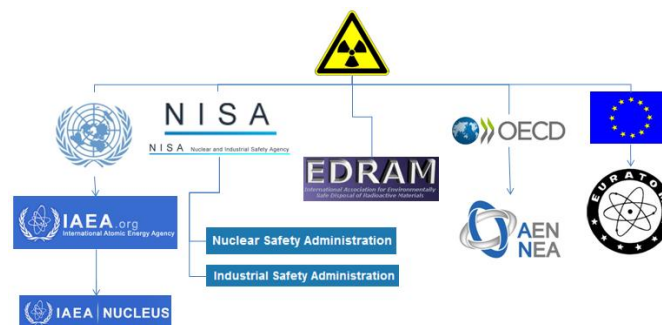
výkonu dohovorov. Na dohovor o odpadoch nasleduje Nariadenie 1013/2006/ES o preprave odpadov, ktorý SR implementovalo do predpisu č. 284/2001 Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, ktorou sa ustanovuje Katalóg odpadov. Odpady sú kategorizované pomocou kódov – kódy Bazilejskej dohody, OECD kódy, UN kódy ako aj colné kódy jednotlivých štátov.

Obrázok 2 Schéma najdôležitejších právnych poriadkov pre prepravu odpadov Zdroj: autor

Preprava jadrových materiálov je v plnej kompetencii Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (IAEA a je súčasťou OSN). IAEA následne vydáva rôzne zákony a nariadenia/ predpisy ako napr. Regulations for the safe transport of radioactive material (Nariadenie pre bezpečnú prepravu rádioaktívnych materiálov) alebo aj Planning and preparing for emergency response to transport accidents involving radioactive material (Plánovanie a príprava zásahu pri dopravnej nehode počas prepravy s výskytom rádioaktívneho materiálu). Okrem týchto predpisov rovnako ako v predošlom prípade tiež vydávajú užívateľské príručky rôznych typov. Ďalšie významné organizácie upravujúce rádioaktívne materiály sú:

- NISA – Nuclear and Industrial Safety Agency
- EDRAM – International Association for Environmentally Safe Disposal of Radioactive Materials
- AEN/ NEA - Nuclear Energy Agency (pod gesciou OECD)
- EURATOM v gescii Európskej únie

Obrázok 3 Schéma najdôležitejších agentúr pre reguláciu rádioaktívnych materiálov

Zdroj: autor

Základné všeobecne záväzné medzinárodné preprané dokumenty

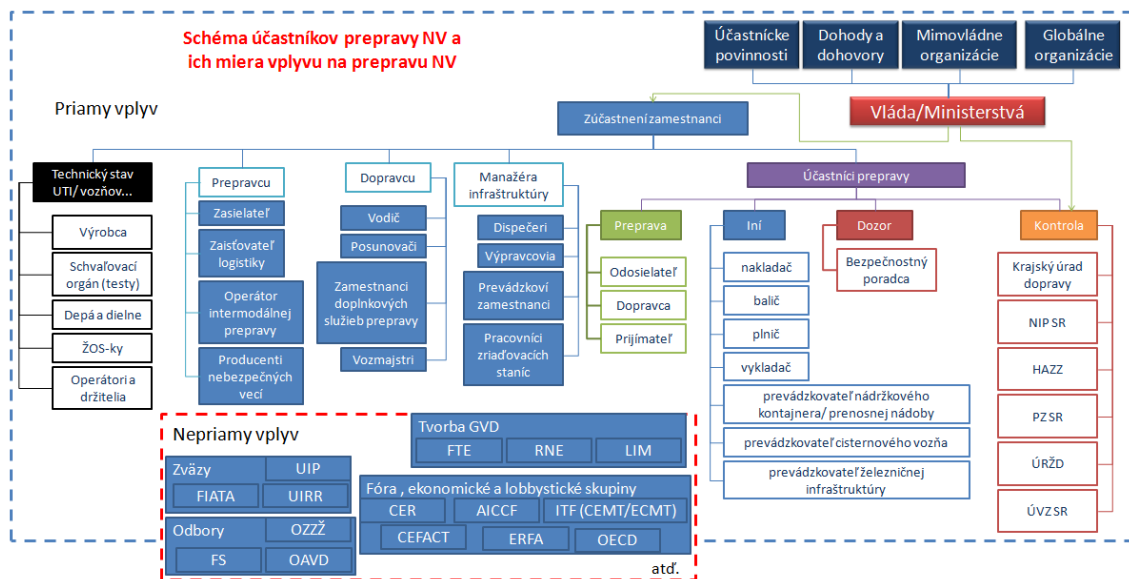
Dotatok C ku Dohovoru o medzinárodnej železničnej preprave (COTIF) s plným názvom Poriadok pre medzinárodnú železničnú prepravu nebezpečného tovaru (RID). Vydáva a novelizuje ho každé dva roky vždy v nepárnom roku Medzivládna organizácia pre železničnú prepravu (OTIF). OTIF má zriadenú Ústredný úrad pre medzinárodnú železničnú prepravu (OCTI), ktorá úzko spolupracuje s Medzinárodnou cestnou úniou (IRU), ktorá je súčasťou Európskej hospodárskej komisie OSN (UNECE). A rovnako tak aj s Medzinárodnou organizáciou pre spoluprácu železníc (OSŽD). Majú jeden spoločný cieľ zblížovanie RID, ADR a Prílohu II k SMGS. Je to najmä z dôvodu zjednodušovania postupov pre uľahčenie vzájomného kombinovania režimov pri preprave nebezpečných vecí medzi jednotlivými členmi. Vzhľadom na veľkú podobnosť jednotlivých kapitol a jej obsahovú stránku niektoré krajiny pristúpili k publikovaniu jedného poriadku ADR/RID. V nasledujúcej tabuľke sú uvedené spoločné kapitoly, prípadne niektoré rozdiely.

Číslo kapitoly	Príloha II k SMGS	RID	ADR	Odporúčania pre prepravu nebezpečných vecí (RTDG)	
				Modelové predpisy Volume I	Modelové predpisy Volume II
1	Všeobecné	Všeobecné ustanovenia	Všeobecné ustanovenia	Zásady pre predpisy NV	
2	Klasifikácia	Klasifikácia	Zatriedovanie	Klasifikácia a zatriedovanie NV	
3	Zoznam nebezpečného tovaru, osobitné ustanovenia a výnimka pre obmedzené a vyňaté množstvá	Zoznam nebezpečného tovaru, osobitné ustanovenia a výnimky týkajúce sa obmedzených a vyňatých množstiev	Zoznam nebezpečných vecí, osobitné ustanovenia a výnimky týkajúce sa nebezpečných vecí balených v obmedzených množstvách	Postupy so zásielkou	
4	Ustanovenia týkajúce sa balenia a nádrže	Používanie obalov, veľkých nádob na voľne ložené látky (IBC), veľkých obalov a nádrží	Ustanovenia o obaloch a cisternách	Postupy pri nehodách	Balenie a kontroly cisterien
5	Postupy pri odosielaní	Postupy pri odosielaní	Zasielateľské postupy	Zodpovednosti poistenia	Postupy so zásielkou
6	Požiadavky na konštrukciu a skúšanie kontajnera, voľne ložené látky (IBC), veľkých obalov a cisterien	Požiadavky na konštrukciu a skúšanie obalov, veľkých nádob na voľne ložené látky (IBC), veľkých obalov a nádrží	Požiadavky na konštrukciu a skúšanie obalov, stredne veľkých nádob na voľne ložené látky (IBC), veľkých obalov, cisterien a kontajnerov na voľne ložené látky.	Preprava rádioaktívnych materiálov	Požiadavky na skúšanie a konštrukciu obalov IBC, MEGC, veľké obaly, cisterny a voľne ložené látky
7	Ustanovenia dopravy, nakládky, vykládky a manipulácia	Ustanovenia o podmienkach prepravy, nakládky, vykládky a manipulácie	Ustanovenia o podmienkach prepravy, nakládky, vykládky a manipulácie	Hlásenie nehôd a havárií	Ustanovenia týkajúce sa prepravných činností
8			Požiadavky na osádku vozidla, vybavenie, prevádzku a dokumentáciu		
9			Požiadavky na konštrukciu a schvaľovanie vozidiel		

Obrázok 4 Komparácia kapitol RID, ADR a RTDG

Zdroj: autor

Nakoľko všetky predmetné právne poriadky vychádzajú z jedného prameňa (RTDG) je aj štruktúra kapitol takmer identická – rozdiel je len v preklade kapitol. Obsahová štruktúra následne je mierne odlišná – vyplýva to z podstaty fungovania dopravných systémov (OSŽD – UIC – cestná doprava). Najväčšie rozdiely sú v použitých normách pri nádržiach a cisternách (miera plnenia, hrúbka plášťa atď.), pri stanovení prepravných množstiev a v cestnej doprave aj úľavy pre prepravu. Ďalšie rozdiely sú znázornené v prílohe J, kde sú zobrazené záhlavia príslušných poriadkov z tabuľky 3.2.1 A Zoznam nebezpečných vecí. Medzi RID a ADR je podstatná zhoda až na niektoré množstvá a vybavenie vozidiel, prípravu osádky, potrebné príslušenstvo v kabíne ap.. Pri prílohe 2 k SMGS je navyše údaj o núdzové telefónne číslo karty, minimálne normy krytia a podmienky spúšťania zo zväzňeho pahorku.

Obrázok 5 Schéma účastníkov prepravy nebezpečných vecí a miera vplyvu na prepravu nebezpečných vecí
Zdroj: autor

Z ďalšej komparácie vyplývajú rozdiely najmä v oblasti miery vplyvu povinností účastníkov prepravy nebezpečných vecí, kontroly dodržiavania týchto poriadkov a rozdielnosť kompetencií kontroly. Podľa zdroja [37], je počet týchto kontrol nepostačujúci a v praxi nie sú ani dostatočne účinné mechanizmy na postih pri zistení nedostatkov. Starostlivosť o technický stav vozidiel je zaisťovaný pomocou technických noriem a pravidelných prehliadok. V železničnej doprave sa vykonávajú aj technické a prepravné prehliadky vždy pri zostave vlaku vo vlakotvornej stanici (ZSSK Cargo), avšak častejšie sa opakujú prípady zanedbávania týchto technologických postupov zo strany súkromných dopravcov (znižovanie času a nákladov na úkor bezpečnosti). Ďalším nástrojom sú rozmiestnené detektory horúco bežnosti ložísk, pokrytie na sieti však nie je celoplošné. Kontroly preťaženia vozňov sú vykonávané na váhach pričom v SR je ich 17 a len tri sú v plnej správe ŽSR a nie sú spoľahlivé – je potrebná nižšia prejazdová rýchlosť. Technický stav a preťaženie vozidiel ADR prebieha v rámci kontroly vykonávanej policajným zborom SR náhodným výberom. Kontrolu príslušných náležitostí ADR vykonáva PZ SR len na popud a za spoluúčasti Krajského úradu dopravy. Priebeh kontroly je zadefinovaný vo vyhláške č. 124/2012 Z. z. Priebeh kontroly nebezpečných vecí. Na tieto kontroly nie sú vyčlenené materiálne, personálne, časové a ani finančné prostriedky v dostatočnej miere. Obdobná situácia je aj pri nedodržiavaní zákazových značiek a prejazdov tunelov. Pre postupy kontroly a závažnosť zistených nedostatkov sú vypracované postupy. V železničnej doprave je to medzinárodná vyhláška UIC 471 – 3.

UIC 471 – 3

Kontroly zásielok nebezpečného tovaru je záväzná vyhláška UIC. Podlieha nepravideľným zmenám, aby prispôsobila svoju účinnosť k poriadku RID. Primárny cieľ určenia tejto vyhlášky je uľahčenie a urýchlenie prepravy nebezpečných vecí pri zaručení vysokej miery bezpečnosti pričom konkretizuje dopravcom bezpečnostné ustanovenia v súlade s ustanovením 1.4.2.2.1 RID. Pre železničné dopravné podniky, pre ktoré je vyhláška platná sú aktualizované na zozname www.uic.asso.fr. Ako už bolo niekoľko krát spomínané za globálne platné predpisy majú zodpovednosť pracovné skupiny expertov pre prepravu nebezpečných tovarov. Určuje za zodpovednosť dopravcu preberajúceho zásielku od odosielateľa, ktorý musí presne prekontrolovať podľa špecifických postupov dodržanie predpisov RID (pri preprave ložených cestných vozidiel ADR). Ak sa vyskytnú chyby musí sa vyplniť formulár v prílohe s presne špecifikovaným nedostatkom („Hlásenie RID“), kde sa podľa pred pripravených vzorcov vypočíta možné riziko ohrozenia. Vyhláška stanovuje aj početnosť a rozmedzie jednotlivých typov kontrol. Kontrolné mechanizmy a predmety kontroly sú špecifikované vo vyhláške.

PPV/ PGV

Pravidlá používania nákladných vozňov v medzinárodnej preprave (dnes sa zaužíva skratka PGV). Dané pravidlá platia pre všetky zúčastnené strany na medzinárodnej preprave spadajúcej do kompetencie dohody (teda medzi krajinami zúčastnenými na dohode). Dohoda platí všeobecne pre vozne, kontajnery, palety, prepravné pomôcky ako aj vozne prenajaté. Treba však poznamenať, že na rozdiel od COTIF 1999 sa rozlišujú vozne súkromné (musia byť označené symbolom P v rámečku) a vozne železnice. Pri preprave nebezpečných vecí sa plne postupuje v zmysle prílohy 2 k SMGS. Dohoda presne vymedzuje zodpovednosti a povinnosti pri predpokladaných udalostiach ako aj prípadné náhrady. Požaduje vedenie príslušnej evidencie a dokumentácie, ako aj zápisy do NL. Ostatné časti sú formou príloh a presne znázorňujú požadované normy. Ako aj podmienky pre prechod vozňov medzi dohodami PPV a AVV.

Zdroj:

Všetky zdroje sú zhodné s názvom jednotlivých podkapitol